

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Нейропсихологічна корекція слухового гнозису дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Маслак Альона Олександрівна
Керівник: Антоненко І.Ю.
Рецензент: Бочелюк В.Й.
Нормоконтроль _____Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота 58 с., 4 рисунка, 54 джерела, 4 додатка.

Об'єкт дослідження: слуховий гнозис дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: нейропсихологічний напрям корекції слухового гнозису у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Мета: теоретично обґрунтувати, експериментально дослідити особливості слухового гнозису у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня та розробити психокорекційні заходи.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел); емпіричні (спостереження, експеримент); статистичні (кількісний та якісний аналіз даних).

Дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку, результативність якого залежить від спільної та гармонійної роботи та взаємодії всіх аналізаторних систем, в тому числі, слухового як одного з найважливіших. Слуховий гнозис забезпечує отримання та первинну переробку інформації із зовнішнього світу. Діти зазначеної категорії характеризуються низьким рівнем розвитку слухового гнозису, що в подальшому вимагає вдосконалення підходів до навчання та виховання дітей цієї категорії.

Нейропсихологічна корекція є одним із сучасних методів корекції порушень розвитку, оскільки є дуже ефективним методом відновлення розвитку дитини та підготовки її до навчання в умовах школи.

ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, СЛУХОВИЙ ГНОЗИС, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ, НЕВЕРБАЛЬНИЙ СЛУХОВИЙ ГНОЗИС, ВЕРБАЛЬНИЙ СЛУХОВИЙ ГНОЗИС, ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНА СКЛАДОВА МОВЛЕННЯ, НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ.

ВСТУП

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що головним завданням дошкільної освіти є розвиток й формування особистості дитини та її готовність до шкільного навчання. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що невпинно зростає кількість дітей дошкільного віку із мовленнєвими порушеннями, що призводить до утруднення у засвоєнні Програми навчання та виховання дитини. Дошкільний період розвитку дитини є найбільш сприятливим у розвитку мовлення, ефективність якого залежить від злагодженої роботи всіх сенсорних систем.

Згідно М. Лемещук теоретичні та практичні основи мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку розкриті в дослідженнях українських вчених А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунової, Л. Калмикової, К. Крутій, М. Лісіної, Н. Луцан, І. Луценко, Г. Ніколайчук, Т. Піроженко, М. Шеремет та ін. Вивченню особливостей загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) дітей присвячений ряд фундаментальних досліджень таких вчених, як М. Новотворцева, Т. Філічева, Г. Чиркіна і ін. [28].

Питання розвитку фонематичних процесів у дітей розглядалися по-різному. Вчені вказують на: несформованість фонематичного слуху у дітей даної категорії (Г. Каше, Р. Левіна, М. Трауготт, Т. Туманова, Т. Філічева, Г. Чиркіна, С. Шаховська та ін.), порушення здатності до сприймання і відтворення ритмічних і складових послідовностей (Г.Бабіна, А. Гермаковський, В. Ковшиков, К. Луцько, А. Маркова, Є. Соботович та ін.); труднощі диференціації інтонаційних характеристик (Л. Копачівська, Л. Лопатіна). Методичним аспектам значна увага приділяється в роботах Г. Волкової, Л. Давидович, Н. Жукової, Р. Лалаєвої, В. Селіверстова, Т. Туманової та ін. [40].

На залежність розвитку процесу вимови звуків від стану сформованості слухового гнозису вказують дослідження з проблеми лінгвістики і

психолінгвістики (В. Бельтюков, О. Вінарська, О. Гвоздев, Д. Ельконін, Л. Журова, Л. Калмикова, Р. Левіна, В. Орфінська, М. Савченко, Є. Соботович, С. Цейтлін). Дослідниками встановлено, що при мовленнєвому недорозвиненні спостерігається порушення не тільки активного мовлення, але і розуміння зверненого мовлення (Г. Жаренкова) [17].

Дослідження слухового гнозису Л. Переслені та Т. Фотікової виявили, що дошкільникам притаманні труднощі сприйняття немовленнєвих звуків, які пов'язані з відсутністю слухових предметних образів, порушеннями слухової уваги, диференційного сприймання побутових шумів, правильного аналізу ритмічних структур [40].

Теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить про недостатність цілісних уявлень про стан сформованості слухового гнозису у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Вищезазначене засвідчує про необхідність дослідження стану сформованості слухового гнозису у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня для визначення його особливостей та корекції виявлених порушень.

Об'єкт дослідження: слуховий гнозис дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: нейропсихологічний напрям корекції слухового гнозису у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Мета: теоретично обґрунтувати, експериментально дослідити особливості слухового гнозису у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня та розробити психокорекційні заходи.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури охарактеризувати психологічні особливості та особливості слухового гнозису дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

2. Визначити методики дослідження слухового гнозису у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

3. Дослідити та дати аналіз отриманим даним при дослідженні особливостей слухового гнозису у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

4. Розробити заходи корекції порушень слухового гнозису у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел); емпіричні (експеримент); статистичні (кількісний та якісний аналіз даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

- положення про закономірності та особливості психічного, психофізичного, особистісного розвитку дітей (Л. Божович, Л. Виготський, В. Крутецький, М. Лісіна, В. Мерлін та ін.);

- положення про взаємозв'язок психічних процесів і мовлення (Л. Виготський, О. Лурія, С. Рубінштейн);

- положення про роль слухового сприйняття в пізнавальному розвитку, формуванні комунікативних процесів і мовлення (В. Бельтюков, М. Жинкін, І. Зимня, Л. Цветкова);

- положення про особливість сензитивного дошкільного віку для розвитку сприйняття (Л. Венгер, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Катаєва);

- теорія поетапного розвитку фонематичного сприйняття дітей в процесі онтогенезу (Р. Левіна, В. Орфінская);

- положення концепції загального недорозвинення мовлення Р. Левіної;

- положення про функціональну єдність фонетичного та фонематичного компонентів мовленнєвої діяльності (В. Бельтюков, О. Гвоздєв, М. Жинкін, Р. Левіна, В. Орфінська, М. Швачкін та ін.).

Структура: курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає в себе п'ятдесят чотири джерела та чотирьох додатків. В тексті міститься 4 рисунка. Загальний об'єм роботи 58 сторінок.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз вітчизняних і зарубіжних літературних джерел з проблеми особливостей СГ у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня. З'ясували, що у дітей із ЗНМ порушені всі компоненти мовленнєвої системи.

Аналіз літературних джерел показав, що досить докладно розкриті питання психолого-педагогічних особливостей дітей із ЗНМ і особливості мовлення дітей з цим порушенням, проте недостатньо повно відображена інформація про стан та розвиток невербального та вербального слухового гнозису, а також сучасні методики корекції порушень СГ.

Як показав теоретичний аналіз літератури, проблема вивчення СГ дошкільнят із загальним недорозвиненням мовлення є актуальною. Слуховий гнозис грає провідну роль в здійсненні спілкування дитини з оточуючим світом і є одним з основних умов розвитку мовлення у дітей. Удосконалення різних сторін слухового сприйняття інтенсивно відбувається в ранньому та дошкільному віці в зв'язку з включенням дошкільнят в різні види діяльності. Формування СГ як багатокомпонентного процесу протікає в тісній взаємодії з іншими психічними процесами.

Експериментальне вивчення особливостей слухового сприйняття у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня виявило недостатній рівень розвитку невербального та вербального СГ.

Після проведеного дослідження встановили, що невербальний СГ у 80% дітей середнього рівня, у 20% дітей низького, дітей з високим рівнем розвитку слухового сприйняття із загальним недорозвиненням мовлення III рівня не було. Щодо вербального СГ, то у 10% дітей спостерігається середній рівень розвитку, у 70% низький та у 20% дуже низький.

Отримані дані свідчать про те, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня існують труднощі сприйняття немовленнєвих та

мовленнєвих звуків. Це призводить до того, що формуються недостатньо повні і диференційовані слухові образи явищ, предметів навколишньої дійсності.

Одним із напрямів корекційного процесу є використання нейропсихологічного підходу, що забезпечує розвиток слухового гнозису. Нами була запропонована серія завдань, направлена на розвиток СГ у дітей дошкільного віку.

Подальші перспективи дослідження можуть бути пов'язані з дослідженням взаємозв'язків стану слухового гнозису з іншими сторонами пізнавального розвитку дошкільників із ЗНМ III рівня; у виявленні корекційно-розвиваючого ефекту запропонованих завдань в корекції інших варіантів дизонтогенетичного розвитку дошкільнят.